

המרכז הישראלי למצוינות בחינוך
Israel Center for Excellence
through Education

מצוינות 2009
בחסות קרן סקירכול

המכון למצוינות בהוראה

אמת ושקר

כתיבה: גלי שמעוני ועירית נוריאל

עריכה: ד"ר אבי פולג

מהדורת תשרי תש"ע
אוקטובר 2009

מבוא

הפעילות שלפנינו שייכת לנושא הלוגיקה – דוברי אמת ודוברי שקר. הנושא אינו פשוט להבנה, וכדי להקל ניסינו ללמד אותו בצורה חווייתית. הפעילות מתאימה לשני שיעורים בני 90 דקות. ייתכן שהשיעור השני יסתיים מעט לפני 90 דקות, כך שיהיה עליכם להכין פעילות קצרה לסיומו.

השיעור הראשון נפתח במשחק תפקידים, בו כל תלמיד בכיתה מקבל תפקיד של דובר אמת או דובר שקר. כדי לענות על השאלות שיישאלו במהלך המשחק, על התלמידים לקחת בחשבון לא רק את ההגדרה של עצמם כדוברי אמת או שקר, אלא גם את ההגדרות של יתר חבריהם לכיתה. השיעור מסתיים בחלוקתו ובפתירתו של דף תלמיד 1, המכיל דילמות הדומות לאלה בהן נתקלו התלמידים במהלך המשחק.

השיעור השני נפתח בשני משחקי תפקידים קצרים נוספים, אותם ישחקו התלמידים כאשר הם עומדים בשורה.

לאחר דיון במשחקים, יקבלו התלמידים דף עבודה ובו 6 שאלות על דוברי אמת ושקר. כדי לענות על השאלות צריכים התלמידים לעבוד בצורה מסודרת וזהירה. חשוב לבקש מהתלמידים לכתוב הסברים כיצד הגיעו אל התשובות שלהם. במהלך הדיון אפשרו לתלמידים להציג הסברים אלה.

שיעור ראשון – משחק האמת והשקר

הושיבו את התלמידים במעגל, הדביקו על חלק מהם מדבקות עליהן רשום "דובר אמת" ועל האחרים מדבקות עליהן רשום "דובר שקר". הסבירו שמעתה כל דובר אמת חייב לענות תשובה נכונה על כל שאלה שיישאל, ואילו כל דובר שקר חייב לענות תשובה שקרית על כל שאלה שיישאל. הערה: הדגישו בפני התלמידים שבמשחק שלנו אסור לדובר שקר לענות את התשובה "לא יודע". שחקו את המשחק עד אשר יישארו בו 3 תלמידים, והכריזו עליהם כעל מנצחים. בעמוד הבא מופיעה הצעה לסדרה של 13 שאלות אותן אתם מתבקשים להפנות אל התלמידים (באפשרותכם להמציא שאלות אחרות הנראות לכם מתאימות, ולהשתמש גם בהן). הפנו כל שאלה אל מספר תלמידים בזה אחר זה. תלמיד הטועה בתשובתו יוצא מהמשחק. אם התלמיד השוגה מבקש הסבר לשגיאתו, עשו זאת בקצרה יחסית, כדי לשמור על הקצב של המשחק. אנו נלווה כל שאלה בהסבר המתאים לה ולבסוף נרכז עבורכם בטבלה את רשימת כל השאלות והתשובות הנכונות עליהן.

שאלות א'-ד' מטרתן לאפשר לתלמידים לתרגל תרגול ראשוני של התפקיד אותו קיבלו. לדוברי האמת כנראה שלא תהיה בעיה לענות על השאלות. לעומת זאת, ייתכן שחלק מדוברי השקר עשויים להתבלבל מעט כבר בשלב זה.

א. הצביעו על הלוח ושאלו תלמידים אחדים האם אתם מצביעים על לוח?

דובר אמת יענה בוודאי בחיוב ואילו דובר שקר יענה בשלילה.

ב. הצביעו שוב על לוח הכיתה ושאלו תלמידים אחדים על מה אתם מצביעים?

דובר האמת יענה כמובן שאתם מצביעים על לוח. להבדיל מסעיף א', כאן יכולים דוברי השקר לענות תשובות שונות. כל תשובה השונה מ-"לוח" היא תקינה. סעיף זה מראה עד כמה פשוט יותר לומר את האמת. האמת היא אחת בעוד שלשקר יש לעתים קרובות אפשרויות רבות.

ג. הפנו את השאלה הבאה לתלמידים אחדים: "האם את/אתה דובר/ת שקר?"

גם דובר שקר וגם דובר אמת אמורים לענות בשלילה על שאלה זו. הערה: אם איננו יודעים לגבי אדם מסוים אם הוא דובר אמת או שקר, ואנו מפנים אליו את השאלה האם אתה דובר שקר, הרי שתשובתו לא תחשוף את זהותו, כיוון שכפי שראינו, גם דובר אמת וגם דובר שקר לא יעידו על עצמם שהם דוברי שקר.

ד. במקביל לשאלה שבסעיף ג' תוכלו להפנות אל אחדים מהתלמידים גם את השאלה האם את/אתה דובר/ת אמת?

באופן דומה לסעיף ג', כל התשובות שתקבלו כאן אמורות להיות חיוביות.

בשאלות ה'-י' משתתפים שני תלמידים. בשאלות ה'-ז' נשאל התלמיד הראשון שאלה שהתשובה הנכונה עליה היא "כן". התלמיד השני צריך להתייחס למדבקה של הראשון ולמדבקה שלו עצמו, כדי לומר מה הייתה תשובתו של הראשון. השתמשו בשאלות אלה לסירוגין.

ה. בקשו מדובר אמת לגשת אליכם וללחוש באוזנכם את התשובה לשאלה "האם $1+1=2$ ".

פנו כעת לדובר שקר ושאלו אותו מה לחש התלמיד הקודם באוזנכם?

דובר האמת אמור ללחוש באוזנכם "כן".

דובר השקר צריך לומר שהתשובה שנלחשה היא "לא".

ו. בקשו מדובר שקר לגשת אליכם וללחוש באוזנכם את התשובה לשאלה "האם $1+1=2$ ".

פנו כעת לדובר אמת ושאלו אותו מה לחש התלמיד הקודם באוזנכם?

דובר השקר אמור ללחוש באוזנכם "לא". דובר האמת צריך לומר שהתשובה שנלחשה היא "לא".

ז. בקשו מדובר שקר לגשת אליכם וללחוש באוזנכם את התשובה לשאלה "האם $1+1=2$ ".

פנו כעת לדובר שקר אחר ושאלו אותו מה לחש התלמיד הקודם באוזנכם?

דובר השקר הראשון אמור ללחוש באוזנכם "לא". דובר השקר השני צריך לומר שהתשובה שנלחשה היא "כן".

שאלות ח'-י' מורכבות יותר מהקודמות. בכל אחת מהן פונים לתלמיד א' ושואלים אותו מה יאמר עליו תלמיד ב' שיישאל האם הוא דובר אמת או שקר. כאן חשוב לבדוק ביחד עם התלמידים האם תלמיד א' נפסל או לא. הדרך לעשות זאת היא לשאול לבסוף את תלמיד ב' האם תלמיד א' דובר אמת או שקר, ואז לבדוק מה היה אמור תלמיד א' לענות על השאלה שנשאל. השתמשו בכל אחת מהשאלות ח'-י' מספר פעמים לסירוגין.

ח. פנו אל דובר אמת (נניח אלון) ושאלו אותו מה יאמר עליו דובר שקר (נניח נעמה) לגבי

השאלה האם הוא דובר אמת או שקר?

כך צריכה להישאל השאלה:

"אלון, אם אני אשאל את נעמה האם אתה דובר אמת או שקר, מה היא תענה?"
 נעמה היא דוברת שקר, ולכן אמורה להגיד שאלון דובר שקר. אלון הוא דובר אמת, ולכן חייב לומר שנעמה תגיד עליו שהוא דובר שקר.

ט. פנו כעת אל דובר שקר (נניח אלי) ושאלו אותו מה יאמר עליו דובר אמת (למשל רינה) לגבי השאלה האם הוא דובר אמת או שקר?
 כך צריכה להישאל השאלה:

"אלי, אם אני אשאל את רינה האם אתה דובר אמת או שקר, מה היא תענה?"
 רינה היא דוברת אמת, ולכן אמורה להגיד שאלי דובר שקר. אלי הוא דובר שקר, ולכן אמור להגיד את ההפך – שרינה תאמר עליו שהוא דובר אמת.

י. פנו כעת אל דובר שקר (נניח אבי) ושאלו אותו מה יאמר עליו דובר שקר (למשל אלונה) לגבי השאלה האם הוא דובר אמת או שקר?
 כך צריכה להישאל השאלה:

"אבי, אם אני אשאל את אלונה האם אתה דובר אמת או שקר, מה היא תענה?"
 אלונה היא דוברת שקר, ולכן אמורה להגיד שאבי דובר אמת. אבי הוא דובר שקר, ולכן אמור להגיד את ההפך – שאלונה תאמר עליו שהוא דובר שקר.

הערה:

גם אנחנו כמורים עלולים להתבלבל בסעיפים ח" - י" ואף בסעיפים קודמים. על כן, עלינו לבצע בדיקה איטית וסבלנית ביחד עם התלמידים. כל שעלינו לעשות הוא לבדוק את השאלה שלב אחר שלב. הנה למשל בדיקה אותה נעשה לסעיף י".
 בסעיף זה קיבלתם תשובה כלשהי מאבי. בצעו את הבדיקה כך: הפנו לאלונה (דוברת שקר) את השאלה "מה ענית?". היא תאמר "אבי הוא דובר אמת". הפנו כעת לאבי את השאלה "מה אמרה עליך אלונה?". כיוון שאבי משקר עליו להפוך את התשובה של אלונה ולומר "אלונה אמרה שאני דובר שקר".

10 השאלות

לנוחיותכם, להלן טבלה המכילה את כל 10 השאלות שהצענו ואת התשובות הנכונות שאמורות להינתן על-ידי התלמיד העונה.

התשובה הנכונה	הפעולה	הסעיף
דובר אמת – "כן" דובר שקר – "לא"	מצביעים על הלוח, ושואלים האם אנחנו מצביעים על הלוח?	א
דובר אמת – "על לוח" דובר שקר – על כל דבר פרט ללוח.	מצביעים על הלוח ושואלים על מה אנחנו מצביעים?	ב
לא משנה מי המשיב – "לא"	האם אתה דובר שקר?	ג
לא משנה מי המשיב – "כן"	האם אתה דובר אמת?	ד
"הוא לחש לא"	דובר אמת לוחש לכם האם $1+1=2$. שואלים דובר שקר מה לחש דובר האמת?	ה
"הוא לחש לא"	דובר שקר לוחש לכם האם $1+1=2$. שואלים דובר אמת מה לחש דובר השקר?	ו
"הוא לחש כן"	דובר שקר לוחש לכם האם $1+1=2$. שואלים דובר שקר מה לחש דובר השקר הראשון?	ז
"שאני דובר שקר"	פונים לדובר אמת ושואלים אותו מה יאמר עליו דובר שקר לגבי השאלה אם הוא דובר אמת או שקר?	ח
"שאני דובר אמת"	פונים לדובר שקר ושואלים אותו מה יאמר עליו דובר אמת לגבי השאלה אם הוא דובר אמת או שקר?	ט
"שאני דובר שקר"	פונים לדובר שקר ושואלים אותו מה יאמר עליו דובר שקר אחר לגבי השאלה אם הוא דובר אמת או שקר?	י

שאלה לדין

- למי היה קשה יותר, לדוברי השקר או לדוברי האמת?

במהלך המשחק ודאי תשימו לב שלדוברי השקר קשה הרבה יותר. רובם נפסלים מהר יותר מאשר חבריהם דוברי האמת. מסתבר שבאופן טבעי קל יותר לומר את האמת. אפשר להקריא לתלמידים את הקטע הבא מתוך הספר "המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה" – מארק האדון (עמוד 29). הספר נכתב מנקודת ראותו של ילד אוטיסט.

"אני אף פעם לא משקר. אימא תמיד אמרה שזה בגלל שאני אדם טוב. אבל זה לא בגלל שאני אדם טוב. זה בגלל שאני לא מסוגל לשקר... שקר זה כשאתה אומר שקרה משהו שלא קרה. אבל תמיד יש רק משהו אחד שקורה ברגע מסוים במקום מסוים. ויש אינספור דברים שלא קרו באותו רגע מסוים באותו מקום מסוים.

ואם אני חושב על משהו שלא קרה אני מתחיל לחשוב על כל שאר הדברים שלא קרו. היום בבוקר, למשל, אכלתי קורנפלקס ושתיתי מילקשייק חם בטעם פטל. אבל אם אני אגיד שבעצם אכלתי גרנולה ושתיתי תה אני אתחיל לחשוב על פתיתי שוקולד ולימונדה ודייסה וקוקה קולה ושלא אכלתי את ארוחת הבוקר במצרים ושלא היה קרנף בחדר ושאבא לא לבש חליפת צלילה וכן הלאה ואפילו כשאני כותב את זה אני מתחיל לרעוד ולפחד, כמו שקורה לי כשאני עומד על גג של בניין מאוד גבוה ויש מתחתי אלפי בתים ומכוניות ואנשים והראש שלי כל-כך מלא בדברים האלה... ובגלל זה כל מה שכתבתי כאן הוא אמת"

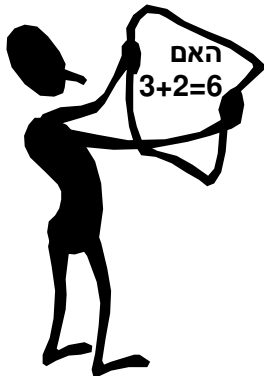
בשלב הזה חלקו לתלמידים את דף תלמיד 1 המתרגל רעיונות דומים לאלה שהופיעו במשחק התפקידים ששיחקו.

תרגילי סיכום למשחק הראשון

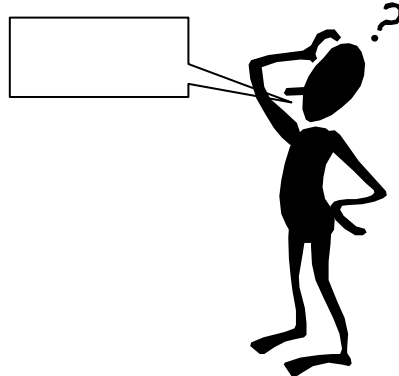
תרגיל 1

איש א' נשאל האם " $3+2=6$?" וענה תשובה של כן או לא. איש ב' נשאל מה ענה איש א'? רשמו במלבנים את התשובה של איש ב'.

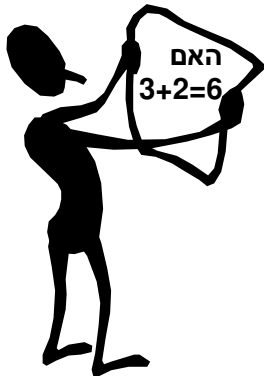
איש א' – דובר אמת

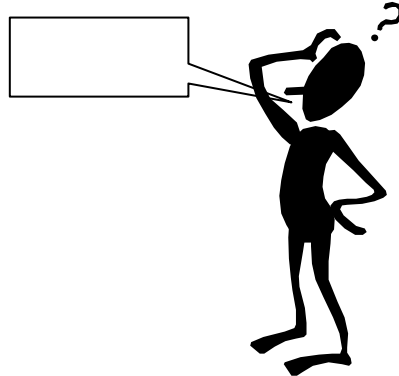
א. איש ב' – דובר שקר

איש א' – דובר שקר

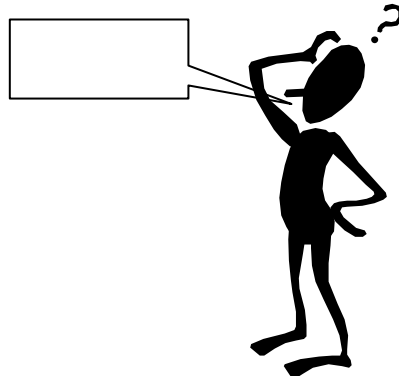
ב. איש ב' – דובר אמת

איש א' – דובר שקר

ג. איש ב' – דובר שקר

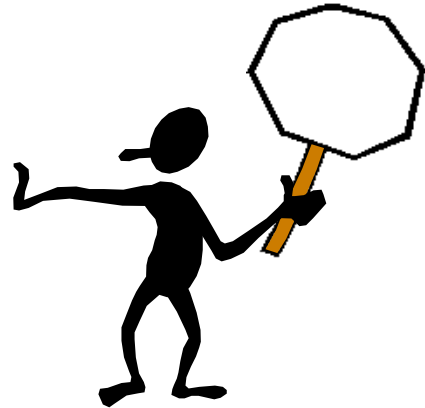
תרגיל 2

איש א' נשאל: "האם איש ב' דובר אמת או שקר?" והוא ענה את אחת התשובות אמת או שקר. שאלו את איש ב', "מה אמר עליו איש א'?" רשמו במתומן את תשובתו של איש ב'.

איש א' – דובר אמת

א. איש ב' – דובר שקר

איש א' – דובר שקר

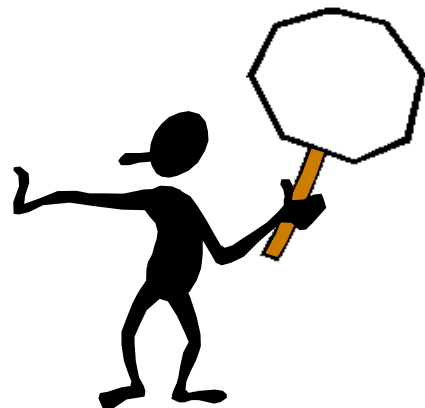
ב. איש ב' – דובר שקר

איש א' – דובר שקר

ג. איש ב' – דובר אמת

תרגיל 3

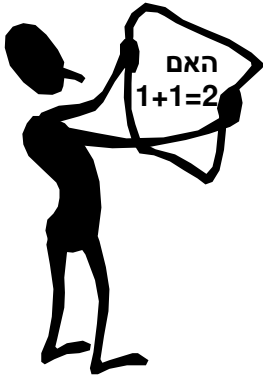
מה קורה כאשר המידע עובר דרך אדם נוסף?

איש א' נשאל: "האם $1+1=2$?" וענה תשובה של כן או לא. פונים לאיש ג' ושואלים אותו: "אם

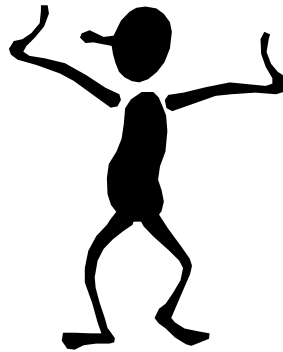
נשאל את איש ב' מה הייתה תשובתו של איש א' לשאלה " $1+1=2$ ", מה הוא יענה?"

רשמו במלבן את תשובתו של איש ג'.

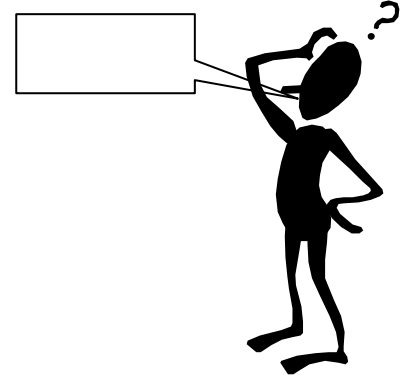
איש א' – דובר שקר

איש ב' – דובר שקר

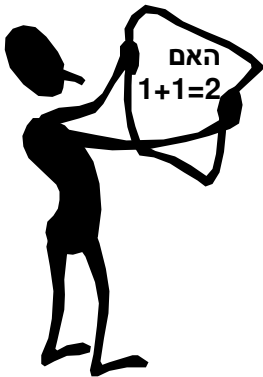

איש ג' – דובר אמת

א.

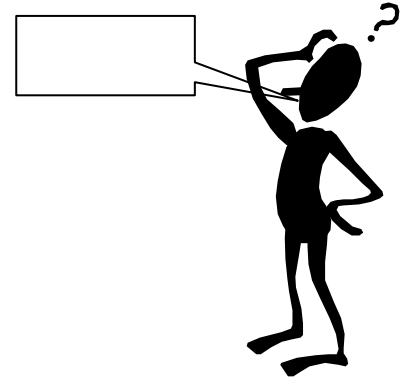
איש א' – דובר שקר

איש ב' – דובר שקר

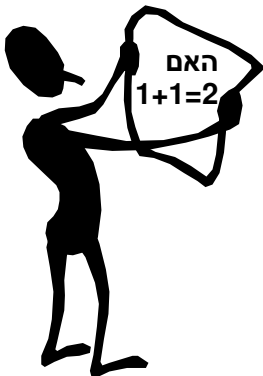

איש ג' – דובר שקר

ב.

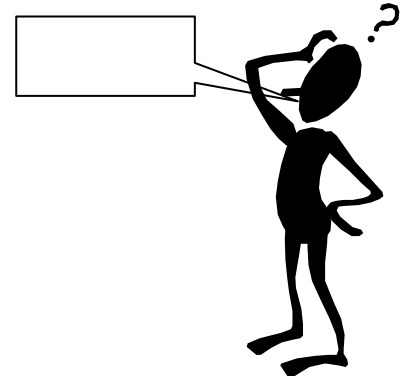
איש א' – דובר אמת

איש ב' – דובר שקר

איש ג' – דובר אמת

ג.

פתרונות לדף תלמיד מס' 1

תרגיל 1:

השאלה לאיש א' היא האם $3+2=6$. התשובה הנכונה לשאלה זו היא לא.

- א. איש א' דובר אמת ויאמר לא; איש ב', הדובר שקר, "יהפוך" את התשובה; תשובתו תהיה כן.
 ב. איש א' דובר שקר ויאמר כן; איש ב', הדובר אמת, יחזור על תשובתו של איש א' ולכן יאמר כן.

- ג. איש א' דובר שקר ויאמר כן; איש ב', שגם הוא דובר שקר, "יהפוך" את תשובתו של איש א' ולכן יאמר לא.

תרגיל 2:

- א. איש א' דובר אמת ויאמר על איש ב' דובר השקר כי הוא שקרן. איש ב' "יהפוך" את תשובתו של איש א' ויאמר שאיש א' אמר שהוא דובר אמת.

- ב. איש א' דובר שקר ויאמר על איש ב' שגם הוא דובר שקר כי הוא דובר אמת. איש ב' "יהפוך" את תשובתו של איש א' ויאמר שאיש א' אמר שהוא דובר שקר.

- ג. איש א' דובר השקר יאמר על איש ב' דובר האמת שהוא שקרן. איש ב' יחזור על דברי איש א' ויאמר שאיש א' אמר שהוא דובר שקר.

תרגיל 3:

	איש א'	איש ב'	איש ג'	
א.	דובר שקר - לא	דובר שקר - כן	דובר אמת - כן	
ב.	דובר שקר - לא	דובר שקר - כן	דובר שקר - לא	
ג.	דובר אמת - כן	דובר שקר - לא	דובר אמת - לא	

שימו לב! כל דובר שקר "הופך" את התשובה וכל דובר אמת משאיר אותה כפי שהיא. במשחק הפותח את השיעור הבא נגלה קשר בין מספר דוברי השקר בשרשרת הדוברים לבין התשובה המתקבלת.

שיעור שני - משחק השורה ועוד כמה שאלות

השיעור שלפנינו עשוי להסתיים מעט לפני תום 90 הדקות. הכינו פעילות קצרה לסיימו.

משחק השורה א':

העמידו את כל התלמידים פרט לאחד בשורה. הדביקו על כל אחד מתלמידי השורה מדבקה של "דובר אמת" או "דובר שקר". הציגו את השאלה הבאה: "האם בשבוע יש 7 ימים?" בקשו מהתלמיד העומד בקצה הימני של השורה ללחוש את התשובה לזה שלידו. מכאן והלאה כל תלמיד מתבקש ללחוש לזה שלידו את התשובה שנלחשה לו (אם הוא דובר שקר הוא כמובן אמור להפוך אותה), עד שמגיעים לתלמיד בקצה השמאלי של השורה שלא אומר דבר. כעת שאלו את התלמיד שלא עמד בשורה "מה יגיד התלמיד האחרון אם נשאל אותו מה לחשו לו?" אפשרו לתלמיד הזה זמן למחשבה, ואז הקשיבו לתשובתו ולהסבריו.

פתרון:

התשובה לשאלה "האם בשבוע יש 7 ימים?" היא כן. כל דובר שקר הופך את התשובה ואילו כל דובר אמת משאיר אותה כפי שהיא. המסקנה היא שצריך לספור את מספר דוברי השקר (כולל התלמיד האחרון בשורה). אם מספרם הוא זוגי התשובה תישאר "כן". אם מספרם הוא אי-זוגי התשובה תתהפך ל-"לא"¹.

משחק השורה ב':

כעת העמידו את כל תלמידי הכיתה פרט לשניים בשורה. הדביקו על כל אחד מהם מדבקה של "דובר אמת" או "דובר שקר". הכניסו את אחד משני התלמידים להם לא הדבקתם מדבקה אל תוך השורה. שימו לב, לתלמיד זה אין מדבקה. הציגו שוב את השאלה "האם בשבוע יש 7 ימים?" בקשו הפעם משני הילדים בקצות השורה להתחיל ללחוש לאלה שלידם את התשובה. כמו קודם, כל תלמיד מתבקש ללחוש לזה שלידו את התשובה שנלחשה לו. התלמיד ללא המדבקה מקבל לבסוף שתי לחישות, אחת מימין והשנייה משמאל. שאלו כעת את התלמיד שלא עומד בשורה האם שתי התשובות אותן שמע התלמיד ללא המדבקה הן זהות או שונות. אפשרו לתלמיד הזה זמן למחשבה, ואז הקשיבו לתשובתו ולהסבריו.

¹ הדבר שקול לתרגיל כפל בו יש מספר מוכפלים, חיוביים ושיליים; סימן התוצאה ייקבע על-ידי מספר הגורמים השליליים בתרגיל: במקרה שמספרם זוגי, התוצאה תהיה חיובית, אחרת - שלילית.

פתרון:

סופרים את מספר דוברי השקר מכל צד של התלמיד שעמד באמצע. אם שני המספרים זוגיים או שניהם אי-זוגיים, הרי שהתלמיד שמע את אותה התשובה. אם אחד מהמספרים הוא זוגי והשני אי-זוגי הרי שהתלמיד שמע תשובות שונות.

בשלב זה חלקו לתלמידים את דף תלמיד 2, המכיל תרגיל ראשון הדומה למשחק השורה, ו- 5 תרגילים נוספים העוסקים גם הם באמת ושקר.

תרגילים מסכמים

1. ארז נשאל "האם בשבוע יש 7 ימים?", ולחש תשובה של "כן" או "לא" לבועז. בועז לחש לגלית את מה שלטענתו שמע מארז. גלית לחשה את שלטענתה שמעה מבוועז לדביר, וכך זה נמשך עד שחיים לחש לטליה את מה שלטענתו שמע מזיו.

האם בשבוע יש 7 ימים?

ארז	בועז	גלית	דביר	הדר	ורד	זיו	חיים	טליה
דובר	דובר	דוברת	דובר	דובר	דוברת	דובר	דובר	
שקר	שקר	שקר	אמת	שקר	שקר	שקר	שקר	

בהנחה שארז יודע שבשבוע יש 7 ימים, מה לחש חיים לטליה?

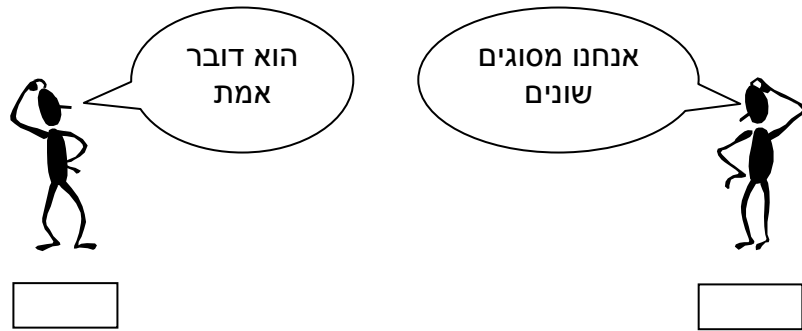
2. בזוג הבא אחד דובר אמת והשני דובר שקר. נסו לקבוע מיהו דובר האמת ומיהו דובר השקר. רשמו הסבר לקביעתכם.

הוא דובר שקר

3. בזוג הבא עליכם לקבוע האם אחד דובר אמת והשני דובר שקר או ששניהם מאותו הסוג (איזה?). רשמו הסבר לקביעתכם.

הוא דובר אמת

4. קבעו לגבי כל אחד משני האנשים האם הוא דובר אמת או שקר. הסבירו.

5. תייר הגיע לאי בו חיים רק דוברי אמת ודוברי שקר, שם פגש שלושה אנשים. הוא פנה אל הראשון ושאל:

"האם תוכל לומר לי בבקשה האם אתה דובר אמת או שקר?"

האיש ענה תשובה והלך לדרכו.

התייר לא הצליח לשמוע את תשובתו של האיש ולכן פנה אל האיש השני שכן שמע את תשובתו של הראשון, ושאל אותו:

"מה הוא אמר?"

"הוא אמר שהוא דובר שקר", ענה השני.

לפתע התפרץ האיש השלישי, הצביע על האיש השני ואמר:

"אל תאמין לו".

האם האיש השלישי דובר אמת או שקר?

6. על לוח היו רשומים 5 משפטים.

"כל חמשת המשפטים הרשומים כאן הם שקריים".

"יש כאן בדיוק 4 משפטים שקריים".

"יש כאן בדיוק 3 משפטים שקריים".

"יש כאן בדיוק שני משפטים שקריים".

"יש כאן בדיוק משפט שקרי אחד".

כמה משפטים אמיתיים רשומים כאן ומהם?

פתרונות

ראשית אפשרו לתלמידים להציג את פתרונותיהם, ובמידת הצורך הוסיפו הסברים משלכם.

פתרון שאלה 1

התשובה לשאלה "האם בשבוע יש 7 ימים?" היא "כן". מאחר שבשורה יש מספר אי-זוגי של דוברי שקר – 7, שכל אחד מהם הופך את הפתרון, הרי שהתשובה שתגיע לטליה תהיה הפוכה מ"כן", כלומר "לא".

פתרון שאלה 2

אי-אפשר לדעת מי מהשניים הוא דובר האמת ומי דובר השקר. דובר אמת אומר על דובר שקר שהוא **דובר שקר** ודובר שקר אומר על דובר אמת גם כן שהוא **דובר שקר**.

כל אדם אומר על אדם מהסוג השני שהוא דובר שקר.

פתרון שאלה 3

שני האנשים הם מאותו הסוג. בשאלה מספר 2 ראינו שאנשים מסוגים שונים אומרים זה על זה שהם דוברי שקר. כאן אומר השמאלי על הימני שהוא דובר אמת ולכן הם לא מסוגים שונים. לא ניתן לדעת אם שני האנשים הם דוברי שקר או ששניהם דוברי אמת: דובר אמת אומר על דובר אמת שהוא **דובר אמת** וגם דובר שקר אומר על דובר שקר שהוא **דובר אמת**. **כל אדם אומר על אדם מהסוג שלו שהוא דובר אמת.**

פתרון שאלה 4

הדובר השמאלי אומר על הימני שהוא דובר אמת. על-פי הפתרון לשאלה 3, שני האנשים הם מאותו הסוג. האיש הימני אומר שהם לא מאותו הסוג וזה **שקר**. האיש הימני הוא אם כן דובר שקר, ומאחר ששני האנשים הם מאותו הסוג, הרי שגם הדובר השמאלי דובר שקר.

פתרון שאלה 5

אף אדם אינו אומר על עצמו שהוא שקרן! המסקנה היא שהאיש השני שיקר, ולכן האיש השלישי דובר אמת.

הערה: לא ניתן לדעת אם האיש הראשון דובר אמת או שקר.

פתרון שאלה 6

כל חמשת המשפטים קובעים אמירות סותרות, ולכן כולם שקריים או שרק אחד מהם הוא נכון. לא ייתכן שכולם שקריים כי אז המשפט הראשון, האומר שכולם שקריים הוא אמיתי, ומתקבלת כאן סתירה.

מסקנה: יש משפט אחד ויחיד שהוא אמיתי ולכן 4 משפטים שקריים. המשפט האמיתי הוא אם כן המשפט השני, הקובע שיש 4 משפטים שקריים.